SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ
Annika Parsons

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI LAPSEN HUOLLOSTA JA TAPAAMISOI-KEUDESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 88/2018 vp)

Ohessa vastauksia 15.11.2018 lakivaliokunnassa esitettyihin kysymyksiin.

Vieraannuttaminen ja väkivalta

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) yhtyy Jari Sinkkosen näkemykseen siitä, että vieraannuttaminen on tunnistettavissa ja siitä voi olla vakavaa haittaa lapselle. STM:n näkemyksen mukaan vieraannuttamiseen on mahdollista puuttua voimassa olevan sosiaalihuollon lainsäädännön nojalla ilman vieraannuttamista koskevan rangaistussäännöksen säätämisistä. Perheen sisäiseen väkivaltaan tai sen epäilyyn on mahdollista puuttua voimassa olevan lastensuojelulain (417/2007) nojalla ja viranomaisilla on velvollisuus ilmoittaa asiasta lastensuojeluun lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi.

Lastensuojelulain 25 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla sosiaalihuollon viranomaisilla on velvollisuus salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittaa kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Kyseisen pykälän 1 momentissa on lista viranomaisia, joilla on vastaava ilmoitusvelvollisuus. Lain 25 §:n 2 momentin mukaan myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Toisin sanoen, voimassa oleva lastensuojelulaki velvoittaa viranomaisia ilmoittamaan lapseen kohdistuvasta psyykkisestä tai fyysisestä kaltoinkohtelusta lastensuojeluun. Lastensuojelulla on velvollisuus arvioida lapsen tilanne ja lapsen ja perheen tuen ja palvelujen tarve. Lapsi ja perhe voivat saada tukea ja apua myös ilman lastensuojelun asiakkuutta varhaisessa vaiheessa sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain perusteella. Sosiaalihuollon kokonaisvaltaisella arviolla ja tuella pystytään nopeammin ja tehokkaammin puuttumaan vieraannuttamiseen pitkään kestävään ja juridiseen rikosprosessiin verrattuna. Lastensuojelulla on myös tarvittaessa mahdollisuus sijoittaa lapsi kiireellisesti tai ottaa lapsi huostaan, kun lapsen terveys tai kehitys on vaarassa esimerkiksi perheen sisäisen väkivallan johdosta.

Vieraannuttamiseen ja perheen sisäisen väkivallan tunnistamiseen tulee kiinnittää huomiota lapsen huoltolain toimeenpanoa koskevan koulutuksen yhteydessä.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE)

Hallituksen Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (LAPE) uudistetaan lapsi- ja perhepalveluja siten, että ne vastaavat nykyistä paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita. Ensisijaista uudistuksessa on lapsen etu ja oikeudet sekä vanhemmuuden tuki. Perheet saavat tarvitsemansa avun ja tuen oikeaan aikaan.

Perhekeskustoimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto on osa LAPE muutosohjelmaa. Perhekeskus on palvelujen kokonaisuus, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia, terveyttä, kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut. Se verkostoi erillään olevat palvelut siten, että jokainen lapsi ja perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun. Perhekeskus toimii lähipalveluperiaatteella. Perhekeskuksissa pyritään saamaan lapsen ja vanhempien ympärille heidän tarvitsemansa moniammatillinen tuki ennen kuin ongelmat kärjistyvät.

Vanhemmuussuunnitelma on luotu osana LAPE kehittämistyötä, joka liittyy erotilanteeseen joutuneiden vanhempien sovinnollisuuden edistämiseen. Vanhemmuussuunnitelma on tarkoitettu apuvälineeksi eron jälkeiseen vanhemmuuteen. Suunnitelman on tarkoitus auttaa vanhempia keskustelemaan ja sopimaan lasten arjen sujumisesta sekä keskinäisestä työnjaosta niin, että vanhemmat tietävät, mistä he ovat vastuussa ja mitä heiltä odotetaan. Vanhemmuussuunnitelma löytyy osoitteesta https://stm.fi/vanhemmuussuunnitelma.

LAPE muutosohjelmassa valmistellaan monialaiset ja verkostomaiset **Osaamis- ja tukikeskukset (OT –keskus)** vastaamaan kaikkein vaativammassa tilanteessa olevien lasten, nuorten ja perheiden tilanteisiin. 5 eri yhteistyöalueella olevaa OT –keskusta tarjoaisivat jatkossa tukea sekä asiakkaille että ammattilaisille (konsultaatio, tutkimus ja koulutus). Tulevaisuudessa maakunnat päättävät, missä asioissa ne keskittävät palvelut/osaamisen ja missä asioissa ne tekevät yhteistyötä maakuntarajojen yli. Muun muassa erittäin vaiheissa erotilanteissa tarvittavan osaamisen keskittäminen on ajateltu keskitettävän OT –keskuksiin. LAPE hankkeessa toteutetuista OT –keskushankkeista on valmistumassa yhteenvetoraportti vuoden 2018 lopussa.

Osana LAPE muutosohjelmaa on käynnistetty lastenvalvojapalveluihin ja olosuhdeselvitysten tekoon liittyvien palvelujen kehittäminen. Tätä kehittämistyötä tekevä ryhmä on työstänyt julkaisua, jonka työnimenä on ”Perheoikeudelliset palvelut – lastenvalvojien ja olosuhdeselvittäjien työnsisältöjen, työtehtävien, tavoitteiden ja työmenetelmien määrittely.

Kunnissa jo nyt apua erotilanteisiin

Neuvolat tavoittavat kaikki lasiperheet Suomessa.

Useassa kunnassa on neuvontapalveluja, joissa asiantuntijat antavat ohjeistusta ja neuvontaa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa. Kuntien resursseissa on toki eroja.

Perheasioiden sovittelua voidaan tarjota jo nyt eroprosessin eri vaiheissa, myös oikeudenkäynnin aikana.